

Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Politikaları Arşivinden / Türkiye

Arşivimiz bilim, teknoloji ve inovasyon politikalarından sorumlu devlet kurumlarınca ve/veya bu politikaların oluşması sürecine katkıda bulunma sorumluluğunu duyan bir kısım meslek ya da çatı örgütlerince, 1967 Ocak'ından 2004 sonuna kadar olan zaman diliminde hazırlanan politika belgelerini kapsamaktadır.

İzleyicilerimiz www.inovasyon.org aracılığıyla, bu belgelerin şimdilik bir bölümünün elektronik kopyasına ulaşabileceklerdir. İmkân bulunduğu arşivimizdeki diğer belgeler de elektronik ortama aktarılarak izleyicilerimizin bilgilerine sunulacaktır.

Yıl	Tasarlanan Politikalar ve Belgeleri ^[*]	Öngörülen Politikaların Ana Hatları ve Uygulama Sonuçları
1967	OECD'nin, 'Bilim ve Ekonomik Gelişme' konulu 'Pilot Takımlar Projesi [Türkiye]' / OECD, Pilot Teams' Project on Science and Economic Development [Turkey], DAS/SPR/67.8, Paris, 1967.	<p>Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nin hazırlık çalışmaları sırasında ve bu planın uygulandığı 1963-67 döneminde, OECD Bilimsel Araştırma Komitesi'nin himayesinde, Türkiye'nin de katıldığı bir proje yürütülmektedir: Pilot Takımlar Projesi ('The Pilot Teams' Project on Science and Economic Development') adını taşıyan bu proje 1962'de başlamıştır. Projenin amacı şudur:</p> <p><i>"Uygun bir ekonomik büyüme hızına erişilmesini teşvik etmeye ve sürdürmeye yönelik plan ve politikalar çerçevesinde, bilimsel araştırma ve teknolojinin [altı tarafımızdan çizildi], [gelişmekte olan ülkelerin] ulusal düzeydeki, üretim ve sosyal refah problemleriyle, en iyi biçimde nasıl ilişkilendirilebileceğinin incelenmesi..."¹</i></p> <p>Projenin yürürlüğe konma gerekçesi, bu amaca daha da açıklık kazandırıyor; gerekçe şöyle:</p> <p><i>"Proje, OECD'nin Bilimsel Araştırma Komitesi ve Bilim İşleri Direktörlüğü'nün [Directorate for Scientific Affairs], 'bilimsel faaliyetlerin ekonomik büyümede önemli bir faktör olduğu; bu nedenle, bu faaliyetlerin, ekonomik ve toplumsal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, ulusal düzeydeki bilinçli bir politikanın konusu olması gerektiği' fikrini geliştirmek ve yaymak üzere gösterdiği yoğun çabanın bir parçası olarak yürürlüğe konmuştur."²</i></p> <p>Proje, yedi ülkede oluşturulan çalışma grupları (<i>Pilot Teams</i>) eliyle yürütülmüştür. Projeye ilk katılan ülke 1962 Aralık ayında Yunanistan'dır. Kısa bir süre sonra İtalya'da da benzer</p>

[*] **Kaynak:** Göker, Aykut (2012), **Yaratıcılık ve Yenilikçiliğin Kültürel Kökenleri ve Bizim Toplumumuz: Çözümleme Denemesi**, II. Sürüm, 24 Haziran 2013.

¹ OECD (1966), **Proceedings of the Fourth meeting of the National Directors of the Pilot Teams' Project on Science and Economic Development**, DAS/SPR/66.1, Paris, 28th/17th June, 1966, s. 7.

² OECD (1966), s. 7.

	<p>bir takım oluşmuştur. 1963 yılında, Türkiye, İspanya ve İrlanda'nın katılımıyla proje genişletilmiş; bu ülkelerin takımları 1964 başlarında çalışmaya başlamışlardır. Projeye, 1965'te Portekiz, 1966'da Yugoslavya katılmıştır.³ Proje çerçevesinde hazırlanan, ülkeler bazındaki sonuç raporları, 1966'da ilgili hükûmetlere sunulmuştur.</p> <p>Türkiye ile ilgili Rapor⁴ 1967'de yayımlanmıştır. Bu raporda, önce,</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Bilim ve toplum ilişkisi / bilim ve ekonomi ilişkisi,</i> – <i>Bilim politikasından az gelişmiş ülkelerde alınabilecek sonuçlar,</i> – <i>Kalkınmanın planlanması ve bilim politikası,</i> – <i>Bir bilim politikası ortaya koyabilmenin ve bunu sürekli geliştirebilmenin mekanizmaları (altyapısı) ve gerekli unsurları,</i> – <i>Türkiye'nin ekonomik kalkınmada ve bilim politikasındaki kısıtları</i> <p>gibi konular ele alınarak, bilim politikası formülasyonu için genel bir çerçeve çizilmiştir. Bunun ardından, Türk ekonomisinin tarihsel gelişimi ve genel yapısı ile belirli sektörlerine ilişkin analizlerden hareketle, Türkiye'nin, ekonomik kalkınma ve toplumsal refah için hedeflerinin ne olması ve nasıl bir strateji izlemesi gerektiği belirlenmiş; sonuçta, öngörülen ekonomik ve toplumsal hedeflere erişilmesine yardımcı olacak bir bilim politikası ortaya konmuştur.</p> <p>Bu bilim politikasının tarım, enerji ve belli sanayi sektörlerinde (tekstil, metalürji, kimya, makina imalât, elektrik makinaları, tarım makinaları ve elektronik sanayileri) üretimin geliştirilebilmesi için, Türkiye'nin yönelmesi gereken sınai araştırma ve geliştirme konularını, bu yönelim için alınması gereken önlemleri, yapılması gereken kurumsal düzenlemeleri de kapsayacak bir genişlikte ortaya koyduğu görülmektedir. Kısacası, günümüzün terminolojisiyle söylemek gerekirse, yalnızca bilimsel araştırmalarda yetkinleşme meselesi değil, Türkiye'nin kalkınma hedefleri doğrultusunda, bilimin ekonomik ve toplumsal bir faydaya dönüştürülebilmesi de, bu formülasyonun ana motifini oluşturmuştur. Bu açıdan, bu formülasyonun, 'bilim, teknoloji, üretim ve kalkınma' arasında, sistemik bir ilişki bulunduğu ve öngörülen üretim hedeflerini gerçekleştirebilmek için, araştırma faaliyetlerinin de</p>
--	--

³ OECD (1966), s. 8.

⁴ OECD (1967), **Pilot Teams' Project on Science and Economic Development [Turkey]**, DAS/SPR/67.8, Paris, 1967.

		<p>planlanabilir bir değişken olarak ele alınabileceği kabûlüne dayandığı söylenebilir.</p> <p>Projeyi hazırlayan Türk Takımı'nda "o sıralarda DPT'den istifa etmiş ilk plancılar, Dr. Attila Karaosmanoęlu, Dr. Necat Erder, Dr. A. Sönmez, Dr. Demir (Yorgi) Demirgil, Refet Erim, Cevdet Kösemen, Selçuk Özgediz ve Dr. Ergun Türkcan da bulunuyordu. Projenin başı da o zaman ODTÜ'de bulunan Prof. Erdal İnönü idi."⁵</p> <p>Ancak, sözü edilen projedeki bilim, teknoloji, üretim ve kalkınma meselesini sistemik bir bütünlük içinde ele alan yaklaşım ve bu çerçevede ortaya konan öneriler, muhtemelen siyasî yetkililerin önüne hiç gitmeden (önlerine gitseydi de sonuç farklı olmazdı), DPT'nin o dönemdeki konuyla ilgili uzmanlarınca 'sanayide [bilim ve teknolojiye] talep yok' gerekçesiyle rafa kaldırılmış; plan belgelerine yansımamıştır.</p>
1967 [?]	Dr. Attila Karaosmanoęlu'nun bir çalışması: Hızlı Bir Kalkınmaya Bilim ve Teknolojinin Katkısı	<p>OECD'nin, 'Bilim ve Ekonomik Gelişme' konulu 'Pilot Takımlar Projesi [Türkiye]'ne önemli ölçüde katkıda bulunan Dr. Attila Karaosmanoęlu'nun, o dönemde, ayrıca, "Hızlı Bir Kalkınmaya Bilim ve Teknolojinin Katkısı" başlığını taşıyan bir çalışma⁶ yaptığı biliniyor. Karaosmanoęlu'nun bu çalışmayı DPT için yaptığı ve en azından DPT'nin konuyla ilgili uzmanlarının bu çalışmadan haberdar oldukları söylenebilir.⁷</p> <p>Ancak Karaosmanoęlu'nun, sözü edilen projedeki bilim, teknoloji, üretim ve kalkınma meselesini sistemik bir bütünlük içinde ele alan yaklaşımla aynı doğrultudaki görüşlerini içeren bu çalışma da plan belgelerine herhangi bir biçimde yansımamıştır.</p>
1971	Danışman Raporu: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından bilim politikası	<p>TÜBİTAK'ın bilim politikası çalışmaları için hazırlayıp '1970 yılı Türkiye'ye Teknik Yardım Programı' çerçevesinde OECD'ye sunduğu araştırma proje teklifleri konusunda görüşlerine başvuru Charles Cooper'ın, Türkçeye çevirisi 'GİZLİ' kaydını taşıyan⁸ danışmanlık raporu⁹...</p>

⁵ Türkcan, Ergun (1996), "*Türkiye'de Bilim Politikası*", **TÜBİTAK Bilim ve Teknik**, Haziran.

⁶ Karaosmanoęlu, Attila (?), **Hızlı Bir Kalkınmaya Bilim ve Teknolojinin Katkısı**, [Prof. Ergun Türkcan'ın özel arşivi.]

⁷ Nitekim bu çalışmanın kopyası OECD Projesini hazırlayan Türk Takımı'nda da yer almış olan Dr. Ergun Türkcan'ın özel arşivinden sağlanmıştır.

⁸ Türkçe çeviri üzerine niçin bu kayıt konmuş; çözemedim; özgün metne ulaşmam da ne yazık ki mümkün olmadı.

⁹ Cooper, Charles (1971), **Danışman Raporu: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından bilim politikası çalışmaları için hazırlanan teklifler üzerine düşünceler**, 1970 yılı Türkiye'ye Teknik Yardım Programı, Proje No. (70)33, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Teknik İşbirliği Servisi, CT/6808, 12 Şubat 1971, Paris; Çev. Nurdoğan Dizdaroęlu, TÜBİTAK Bilim Politikası Ünitesi.

	<p>çalışmaları için hazırlanan teklifler üzerine düşünceler</p>	<p>Rapordaki şu tespit önemli:¹⁰</p> <p><i>“...Türkiye, ekonomisinin ananevî sektörlerinde, teknolojik durgunluğa doğuştan temayülü olan ve bilimsel faaliyetler için ekonomik ve sosyal taleplerin hakikaten çok zayıf olduğu, teknolojik değişmesi ithal edilen teknolojiye dayanan bir ülkedir. Esasen bilimsel faaliyetler ‘gayesi sâdece öğrenme olan bir araştırma’ şeklinde olmakta ve Türk toplumundaki rolleri oldukça kısıtlı bulunmaktadır.”</i></p> <p>Ama gelişmekte olan ülkelerdeki teknik ve teknolojik değişmelerle ilgili çalışmalarıyla tanınan ve kalkınma iktisadının önde gelen isimlerinden olan Cooper¹¹, bu tespitinden sonra, şunu eklemeyi de gerekli görür:¹²</p> <p><i>“...[bu tespit] şimdilik sâdece Türkiye’de bilimin yapısının ve rolünün müsbet bir teşhisi ile ilgilidir. Bu hiçbir anlamda kaide teşkil etmez ve bilimin Türkiye’de nasıl gelişmesi gerektiğini, ya da herhangi bir kaçınılmazlık durumunu ifade etmez. Bu sadece Türkiye’de bilimin nasıl geliştiği hakkında bir hipotezden ibarettir. Bilimin burada nasıl geliştiği kanımca çok önemlidir. Çünkü bir kimse böyle bir bilgiye sahip olmadan ne yapılması gerektiği hakkında tekliflerde bulunamaz. Ümit ediyorum ki, pratik meselelerin tartışması için yapılan bu soyut giriş yanlış olmayacaktır.”</i></p> <p>Yani Cooper, “bilimsel faaliyetler için ekonomik ve sosyal talep Türkiye’de hakikaten çok zayıf”, ama bu, ‘talep yok diye, bilim alanında bir şey yapılamaz, anlamına gelmemektedir’, diyor. Oysa, Türkiye’nin, eğer uygulanabilseydi, belki de G. Kore’deki neticeyi yaratabilecek olan, 1960’lardaki Pilot Takımlar Projesi, Cooper’ın uyarısından sonra da raftan indirilmedi.</p>
<p>1983</p>	<p>Türk Bilim Politikası: 1983-2003</p>	<p>Türk Bilim Politikası: 1983-2003 başlıklı bu çalışma¹³ Devlet Bakanı Prof. Dr. M. Nimet Özdaş’ın imzasını taşıyan, 27.10.1983 tarihli bir yazı ile dönemin başbakanına sunulmuştur. Bu yazıda belirtildiğine göre:¹⁴</p> <p><i>“Bu çalışma ile ülkemizde ilk defa...</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Uluslararası normlara uygun olarak Türkiye’nin araştırma ve geliştirmedeki kapasitesi, insan gücü ve harcamaları tespit edilmiş,</i>

¹⁰ Cooper, Charles (1971), s. 4.

¹¹ Charles Cooper’ın (ö. 2005) hayatı ve eserleri hakkında bilgi edinmek için **bkz.** http://www.inovasyon.org/pdf/BTPol_Arsiv_Ino.Iktisat_literaturu.pdf

¹² Cooper, Charles. (1971), s. 4.

¹³ **Bkz.** T.C. Devlet Bakanlığı (1983), **Türk Bilim Politikası: 1983 -2003**, Ekim.

¹⁴ Özdaş, M. Nimet (2000), **Bilim ve Teknoloji Politikası ve Türkiye**, TÜBİTAK BTP 00/01, Aralık, s. 75.

		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Bilimsel alanda uzun vâdeli hedeflerimiz belirlenmiş,</i> - <i>Ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerimize bağlı olarak bilim ve araştırma alanlarındaki önceliklerimiz ortaya konmuş,</i> - <i>Bilimsel alandaki hedeflerimize ulaşmak ve aynı zamanda mevcut sistemimizin etkinliğini sağlamak üzere bir Kanun Hükmünde Kararname ile Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu teşkil edilmiş ve Bilim Politikamızın uygulanması için gerekli mekanizmalar oluşturulmuştur.”</i> <p>‘Bilim Politikası’ başlığını taşımasına rağmen, bu çalışma aslında, bir bilim ve teknoloji politikası tasarımıdır. Bu tasarımda yer alan ‘Bilim ve Araştırma Öncelikleri’ne ilişkin liste incelendiğinde bu açıkça görülür.¹⁵ Zâten, bu politika tasarımının konusu olan ulusal politikanın etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak üzere kurulması öngörülen kurulun adı da, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’dur (BTYK) ve bu politikadan günümüze kalan tek emare de bu kuruldur. Politikanın kendisi, neredeyse dönemin başbakanına sunulduğu tarihte rafa kalkmıştır.¹⁶</p> <p>‘Bilim Politikası’ tasarımının fikir babası ve mimarı Prof. Dr. M. Nimet Özdaş’tır. Özdaş, TÜBİTAK’ın ilk genel sekreterydi (1964-66); TÜBİTAK Bilim Kurulu Üyeliği yapmıştı (1968-72); Marmara Araştırma Enstitüsü’nün¹⁷ kuruluş döneminde Kurucu Komite Başkanlığı (1968-72) ve hemen sonrasında Enstitü Müdürlüğü (1972-73) görevlerinde bulunmuştu, kısacası, Enstitü’nün kurucusuydu; 60’lı yıllarda OECD bünyesinde sürdürülen bilim politikası çalışmalarının yakın bir izleyicisiydi; NATO’da Bilim Komitesi Başkanı olarak çalışmış (1973-79) ve bu görevi sırasında, ülkemizin bilim çevrelerinin de yakından bildikleri ve yarar sağladıkları NATO kaynaklı “<i>İstikrar için Bilim (Science for Stability) Programı</i>”nın yürürlüğe konmasını sağlamış, aynı görevi</p>
--	--	---

¹⁵ **Türk Bilim Politikası 1983-2003**’te “*bilim ve araştırma öncelikleri*” listesinde, çağımızı simgeleyen elektronik ile ilgili alanlara gereken ağırlığın verildiği görülmektedir. “*Elektronik mühendisliği, bilgisayar bilimi, enstrümantasyon ve telekomünikasyon, birinci öncelikte desteklenecek bilim alanları*” arasında sayılmıştır. Ayrıca, “*entegre devreli cihaz geliştirme, mikrodonanim yazılım çalışmaları, yarı iletken teknolojisi geliştirme, elektronik malzeme teknolojisi, sayısal haberleşme sistemleri araştırmaları, uzaktan ve uydu haberleşme sistemleri, ISDN’e uygun altyapının hazırlanması ve optik lif konusunda araştırma, entegre devre yapım teknolojisi geliştirme, fiberoptik haberleşme sistemleri ve teknolojisi ve telefon ağlarının optimizasyonu konuları da birinci öncelikte ele alınacak araştırma projeleri*” arasında yer almaktadır.

¹⁶ Politikanın kendisinin rafa kalkmış olmasına rağmen BTYK’nın kalmasının tek nedeni, bu kurulun 4.10.1983 tarih ve 18181 sayılı **RG**’de yayımlanan 77 sayılı KHK ile kurulmuş olmasıdır. Yani BTYK, söz konusu politika belgesinin Başbakan’a sunulmasından 21 gün önce kurulmuştur. Ama kurulmasından ancak altı yıl sonra toplanabilmiştir. O toplantıda da ciddi herhangi bir karar alınmamıştır. BTYK’ya sınırlı ölçüde de olsa işlerlik kazandırılması ve yine sınırlı da olsa, aldığı kararların uygulamaya konması, bu kurulun 3 Şubat 1993’te yaptığı ve “**Türk Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003**” başlıklı, yeni bir politika tasarımını onaylayıp uygulamaya koyma kararını verdiği ikinci toplantısından sonra başlayan dönemde mümkün olmuştur.

¹⁷ 29.06.1972’de açılan Enstitü sonradan ‘Marmara Araştırma Merkezi’ adını aldı.

	<p>sirasında çok sayıda ülkenin bilim politikasını inceleme fırsatını bulmuştu. Bu süreçte edindiği bilgi ve deneyimiyle Özdaş, 80’li yıllara gelindiğinde Türkiye için bir şanslı ve ülkenin bilim ve teknolojiye sıçrama yapmasının yolunu açabilecek niteliklere ve kendisine yardımcı olacak saygın bir bilim çevresine de sahipti. Hiç kuşkusuz, Özdaş, ‘bu ülke için bir şeyler yapmak’ amacıyla ve ‘yapmak istediklerinin 12 Eylül sonrasının yönetsel koşullarında kolayca hayata geçirebileceğine inanarak’ bu tasarımı ortaya konmasını sağlamıştı.¹⁸</p> <p>Ama bu yurtsever bilim insanının yanıltığı bir nokta vardı ve onun sandığının tam aksine, 12 Eylül’ün kudretli generalleri, Türkiye’yi, kendi bilim, teknoloji ve sanayi gücüne dayanarak bağımsız varlığını sürdürebilen bir ülke hâline getirmek gibi bir öngörüyle ya da buna benzer herhangi bir ulusal yönelimle yönetime el koymuş değillerdi. Onların ardındaki gücün de, Türkiye için böyle bir öngörüsü zâten hiç olmamıştı.</p> <p>Yıllar sonra Özdaş, önerdiği politikanın rafa kalkmasıyla yitirilen yılları şöyle anlatır¹⁹:</p> <p><i>“1981-1983 yıllarında Türk Bilim Politikası hazırlanırken bizim için belki G. Kore iyi bir örnek olabilirdi. Ancak o yıllarda G. Kore daha kendini tam ispatlamamış olduğundan [bu ülkenin] bilim ve teknoloji politikaları hakkında hiç bilgimiz yoktu. Diğer taraftan yayınlar açısından 1982’de Türkiye 43, G. Kore ise 47’nci ülke idi. G. Kore’nin, sâdece, AR-GE sistemine büyük yatırım yaptığı biliniyordu. Japonya’nın ise II. Dünya Savaşı’ndan önce bile kuvvetli bir sanayi bazı vardı ve Savaş’tan sonra A.B.D.’nin yardımı ve desteği de değişik boyutta idi. Aradaki ölçek farkından, Japonya da bizim için aradığımız bir örnek olamazdı. Dolayısı ile Türk Bilim Politikası çalışmalarına gelişmiş Batı Ülkeleri’nin uyguladıkları politikaları bilerek; fakat kimseyi tam örnek almadan, kendi yolumuzu kendimiz bulalım diye yola koyulduk... Türk Bilim Politikası, 1983’te yayımlandıktan birkaç yıl geçtikten sonra, G. Kore’nin bilim politikası dokümanı elimize geçti; büyük benzerlikler olduğunu gördük. Aramızda sâdece çok önemli bir fark vardı. Onlar Japonya’dan adapte ederek hazırladıkları politikaları kararlılıkla uyguladılar. Biz ise uygulamadık ve dünyanın en önemli ve değerli iki kaynağından biri olan zamanı en az on yıl israf ettik. [atç.]”</i></p>
--	--

¹⁸ Özdaş, Nimet (2000), s. 37-49.

¹⁹ Özdaş, Nimet (2000), s. 55.

1985	Türkiye İleri Teknoloji Teşvik Projesi Ön Raporu	1985 yılında, Hükûmet'in isteği üzerine, İTÜ'de oluşan bir komisyonca hazırlanan, Türkiye İleri Teknoloji Teşvik Projesi Ön Raporu (İTÜ, 1985.) Hükûmet'in isteği üzerine hazırlanmış olmasına rağmen dikkate alınmamıştır.
1987	[Devlet Bakanlığı] Çalışma Dokümanı: Bilim ve Teknoloji Politikası	1980'lerin ikinci yarısında, dönemin Devlet Bakanı M. Tınaz Titiz'in 'Önsöz'ünü yazdığı, " Bilim ve Teknoloji Politikası " başlığını taşıyan bir Çalışma Dokümanı 'nın yayımlandığı görülmektedir. Önsöz'deki şu cümleler dikkat çekicidir: ²⁰ <i>"Bu dokümanda ortaya konulan politika hedef, ilke ve araçları tartışılıp son şeklini aldıktan sonra Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun tasvibine sunulacaktır.</i> <i>"Böylece oluşacak politika dokümanı bir kılavuz olarak bu alanda karar alacak olanlarca kullanılabilir."</i> Söz konusu Çalışma Dokümanı'nda ortaya konan politika hedeflerinden birisi " Innovation Toplumu " başlığını taşımakta ve başlığın altında şu cümle yer almaktadır: <i>"Innovation'lar bir ülkenin önemli kalkınma araçlarından birisidir. Türk Bilim Politikası, innovation'ları teşvik edecektir."</i> Doküman incelendiğinde, gerçekten, hem bir bilim ve teknoloji politikasının hem de bir yenilikçilik / inovasyon politikasının hayata geçirilebilmesi için kullanılabilir çok sayıda uygulama aracının sayıldığı görülmektedir. Ama Sayın Titiz'in, Çalışma Dokümanı'nın Önsöz'ünde belirttiği türden bir 'politika dokümanı', 1983'te kurulduğu hâlde ilk toplantısını ancak 9 Ekim 1989'da yapabilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nda (BTYK) herhangi bir biçimde müzakere konusu olmamıştır. Sâdece, aynı dokümanda sayılan bazı politika uygulama araçlarından bu toplantıda da söz edilmiş ve bu araçların yürürlüğe konması konusunda fikir birliğine varıldığı tutanağa geçirilmiştir; ne var ki, BTYK 3 Şubat 1993'e kadar bir daha toplanmadığı için, orada da kalmıştır.
1990	I. Bilim ve Teknoloji Şûrası Kararları	<i>"Türkiye'nin bilimsel ve teknolojik çalışmalarını tartışmaya açarak, alınması gerekli tedbirleri belirlemek üzere",</i> 14-16 Mayıs 1990'da, dönemin 'Bilim ve Teknolojiden sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Yazar Başkanlığı'nda, Ankara'da toplanan I. Bilim ve Teknoloji Şûrası'nda amaca yönelik pek çok karar alınmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın himayesinde toplanan Şûra'ya Kore İleri Bilim ve Teknoloji Enstitüsü (KAIST) Başkanı Prof. Dr. S. S. Lee; UNESCO Bilim ve Teknoloji

²⁰ Devlet Bakanlığı, 1987, **Bilim ve Teknoloji Politikası / Çalışma Dokümanı**, Devlet Bakanlığı Yayını, Nr. 22, İkinci Baskı, Ağustos, Ankara, s. (i).

		<p>Direktörü K. H. Standke; AT Komisyonu'nun Bilim ve Teknolojiden Sorumlu 12 Numaralı Genel Direktörlük Başkanı Prof. Dr. P. M. Fassela; ve yine AT Komisyonu'nun, Telekomünikasyon ve Enformasyondan Sorumlu 13 Numaralı Genel Direktörlük Başkan Yardımcısı J. L. Cruzate de konuk olarak katılmışlardır.</p> <p>Şûra sonrasında TÜBİTAK tarafından hazırlanan ve Şûra kararlarının da yer aldığı kitabın 'Önsözü'nde denmektedir ki: <i>"I. Bilim ve Teknoloji Şûrası'nda alınan kararlar ülkemizdeki ilgili kişi ve kuruluşlara ışık tutacak ve özellikle 'Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu' tarafından benimsendikten sonra, bundan sonra yapılacak olan çalışmaların esasını teşkil edecektir."</i>²¹ Bu karar o önsözde kalmıştır...</p>
1991	<p>MMO, Savunma Sanayii Sektör Raporu</p> <p>ve</p> <p>MMO, Elektronik Sanayii Sektör Raporu</p>	<p>Makina Mühendisleri Odası'nın girişimiyle, öğretim üyelerinin ve konuyla ilgili sanayi kesimlerinden teknokratların geniş katılımıyla, bir yıllık çalışma sonucu hazırlanan, Savunma Sanayii Sektör Raporu (Kasım 1991, MMO Yayın No 149/31) ile Elektronik Sanayii Sektör Raporu(Kasım 1991, MMO Yayın No 149/41)...</p> <p>Her iki raporun da raflarda kaldığı biliniyor.</p>
1992	<p>ESİD, Bilgi Toplumu ve Yarının Teknolojileri Karşısında Türkiye Raporu</p>	<p>Elektronik Sanayicileri Derneği (ESİD) bünyesinde, uzman ve öğretim üyelerinden oluşan bir grubun yaptığı çalışma sonucu hazırlanan "Bilgi Toplumu ve Yarının Teknolojileri Karşısında Türkiye" konulu rapor (ESİD Yayın No: 7, Ocak, 1992.)...</p> <p>Rafta kaldığı biliniyor.</p>
1993	<p>Türk Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003</p>	<p>Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) 3 Şubat 1993 tarihinde yaptığı toplantıda, 2003 yılına kadar olan on yıllık dönem için, Türk Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003 başlığı altında, bilim ve teknolojiye izlenecek bir politika belirlemiştir.</p> <p>1993 yılı, 1983'te yine on yıl ileriye dönük olarak hazırlanan ama uygulamaya konmayan Türk Bilim Politikası:1983-1993'ün son yılıdır. 1983 belgesinde ifadesini bulan bilim politikası anlayışının ürünü bir kurul olan, ama kurulduğu günden beri, kurulduktan altı yıl sonra yaptığı göstermelik toplantı dışında işlevsiz kalan BTYK, böylece, ancak 10'uncu yılında misyonunu yerine getirebilme imkânını buluyordu. Bu bile tek başına, arada geçen on yıl içinde Türkiye'nin bilim ve teknoloji meselesini hangi ciddiyette ele aldığına çarpıcı bir</p>

²¹ Bkz. TÜBİTAK (1990), **I. Bilim ve Teknoloji Şûrası (14-15-16 Mayıs 1990)**, TÜBİTAK Yayın - Dağıtım Daire Başkanlığı.

	<p>göstergesidir.</p> <p>TÜBİTAK tarafından hazırlanarak Yüksek Kurul'un onayına sunulan Türk Bilim ve Teknoloji Politikası belgesine göre²², <i>“ana amaç, ülkeyi bilim ve teknoloji bakımından ileri ülkeler düzeyine getirmek, başka bir deyişle, dünya teknolojisine yetişmek”</i>ti. Bu amacın gerçekleşebilmesi için, bilim ve teknoloji göstergeleri açısından belirli eşik değerlerin üzerine çıkılması gerekiyordu; ve bu bağlamda, on yıllık dönem sonunda:²³</p> <ul style="list-style-type: none"> • İktisaden faâl on bin nüfus başına 7 olan, tam zamana eşdeğer araştırmacı sayısının 15'e çıkarılması, • ARGE harcamalarının gayri sâfi yurtiçi hâsıla içinde % 0,33 olan payının % 1'e çıkarılması, • Ülkemizin, evrensel bilime katkı açısından, dünya sıralamasında 40'ıncı sırada olan yerinin 30'unculuğa yükseltilmesi ve • Özel sektörün, toplam ARGE harcamaları içinde % 18 olan payının % 30'a çıkarılması <p>öngörülmüştü.</p> <p>Belgede, “ulusal bir hedef olarak dünya teknolojisine yetişme” meselesine özel bir önem atfedilmekte ve bununla <i>“çağa damgasını vuran, ekonominin bütün sektörlerini ve yaşamın hemen tüm alanlarını etkileyen jenerik teknolojilere yetişme”</i>nin kastedildiği belirtilerek, bu hedef şöyle açıklanmaktaydı:²⁴</p> <p><i>“Çağımızın jenerik teknolojileri olarak;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bilişim (bilgisayar, mikroelektronik ve telekomünikasyon teknolojilerinin bir birleşimi),</i> • <i>İleri teknoloji malzemeleri,</i> • <i>Biyoteknoloji,</i> • <i>Uzay teknolojisi ve</i> • <i>Nükleer teknoloji</i> <p><i>sayılabilir. Bunların ilk üçünün, ‘yayılganlık’ özelliği bulunmaktadır; bu nedenle de ‘yetişilmesi’ ulusal bir hedef haline getirilmesi gerekli teknolojiler olarak bunların göz önünde bulundurulması zorunlu olmaktadır. Bu teknolojilere yetişmek ise,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bu teknolojileri aktarmayı (teknoloji transferini),</i> • <i>Aktarılanı öğrenip, özümlemeyi,</i> • <i>Öğrenilip özümlenen, ekonominin ilgili bütün faaliyet alanlarına yaymayı (teknoloji difüzyonu ve füzyonu),</i>
--	--

²² TÜBİTAK (1993), **Türk Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003**, Ankara, s. 13.

²³ TÜBİTAK (1993), s. 13.

²⁴ TÜBİTAK (1993), s. 13-14.

	<ul style="list-style-type: none"> • Aktarılan teknolojiyi bir üst düzeyde yeniden üretme yeteneğini kazanmayı (tasarım ve teknoloji geliştirme), • Bu yetenekleri kazandıracak bilimsel alanlarda yetkinleşmeyi <p><i>içeren bütünsel bir süreçtir.</i></p> <p><i>“Konuya tarihsel açıdan bakıldığında, İngiliz Sanayi Devrimi'nin ardından, gelişme, sanayileşme sürecine giren bütün ülkelerin hep aynı stratejiyi izledikleri ve bu strateji sayesinde, öndeki ülkelere yetiştikleri görülecektir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Almanya'nın, ABD'nin ve başka ülkelerin Büyük Britanya İmparatorluğu'na yetişmeleri; İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japonya'nın ABD'ye ve Batı Avrupa ülkelerine yetişmesi bu strateji çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bugün de, başta G. Kore ve Tayvan olmak üzere, 'Yeni Sanayileşen ülkeler' adıyla anılan ülkeler kuşağı aynı stratejiyi izlemektedir.”</i></p> <p>Bu açıklama, Friedrich List'in öğretisinde bulunabilecek bir teknoekonomi politikası izlenmek istenildiğinin ipuçlarını vermektedir. Erol Taymaz 2001 yılından geriye baktığında bu konuda çok daha net bir tespitte bulunabilmektedir. Taymaz, <i>“Türkiye'nin uzun dönemde ekonomik gelişmesini sürdürdürebilmesi ve rekabet gücünü artırabilmesi için teknolojik yeteneğini hızla güçlendirmesi, teknolojik yenilikler [teknolojik inovasyon] ile üretkenlik artışı sağlaması ve teknoloji yoğun sanayilerin gelişmesiyle üretim ve ihracat yapısını teknoloji yoğun ürünlere dönüştürmesi gereklidir. ...böyle bir dönüşüm kendiliğinden gerçekleşmeyecektir. İmalat sanayiinin ve bir bütün olarak ekonominin teknoloji geliştirme ve özümleme kapasitesinin geliştirilebilmesi için net bir kalkınma stratejisine, kapsamlı sanayi, teknoloji ve yenilik politikalarına, etkin bir şekilde çalışan ulusal yenilik sistemine ihtiyaç vardır.”</i>²⁵ dedikten sonra, BTYK'nın 3 Şubat 1993 günlü toplantısıyla başlayan evredeki bilim ve teknoloji politikası konusunda şunları söylüyor:²⁶</p> <p><i>“Ulusal yenilik sisteminin kurulması özellikle TÜBİTAK tarafından 1990'larda gündeme getirilmiş ve sistemik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu doğrultuda BTYK aracılığıyla politika önerileri geliştirilmiş ve bu önerilerin bir kısmı uygulamaya konulmuştur. Bu uygulamaların en önemlilerinden biri, TÜBİTAK-TİDEB (Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı) ve TTGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı) tarafından ARGE bağışları ve kredileri</i></p>
--	---

²⁵Taymaz, Erol (2001), [Ulusal Yenilik Sistemi: Türkiye İmalat Sanayiinde Teknolojik Değişim ve Yenilik Süreçleri](#), TÜBİTAK /TTGV/DİE, Ankara, Mart, s. 247.

²⁶Taymaz, Erol (2001), s. 248.

		<p><i>yoluyla ARGE faaliyetlerine destek olunmasıdır.”</i></p> <p>Özetle söylemek gerekirse, Türk Bilim ve Teknoloji Politikası:1993-2003 belgesiyle dile getirilen ve BTYK'da onaylanan politika, çağın jenerik teknolojilerinde yetkinleşmeyi ve bu yetkinliği teknolojik yenilikler yoluyla ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürme becerisini kazanmayı öngören ve bu öngörünün hayata geçirilebilmesi için ulusal yenilik (inovasyon) sisteminin kurulmasını şart koşan bir politikaydı. Gerçekten de, bu politikanın tasarımında, Listgil motifin ötesinde, OECD'nin bilim, teknoloji ve yenilik politikalarına ilişkin çalışmalarında ve AB ülkelerinin kendi ulusal bilim, teknoloji ve yenilik politikası tasarımlarında esas aldıkları Schumpeterci / evrimci kuramın yenilik sürecine ilişkin sistemik yaklaşımı temel alınmış ve onlarla eş zamanlı olarak, Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikası, bu temel üzerine oturtulmak istenmişti.</p> <p>Burada, bu politikayı geliştirmek ve öngördüğü makrohedeflere ulaşabilmek için sonraki yıllarda hazırlanan iki politika tasarısına daha işaret etmek gerekir.</p> <p>Bu tasarımlardan birincisi, Yüksek Planlama Kurulu'nca VII. Beş Yıllık Plan döneminde öncelikle ele alınması öngörülen Temel Yapısal Değişim Projeleri kapsamındaki “Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi” Çalışma Komitesi Raporu (24 Şubat 1995)²⁷; diğeri ise, BTYK'nın 25 Ağustos 1997 günlü toplantısında onaylanan Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası²⁸ belgesidir.</p> <p>Aşağıda -zaman sırasına göre yerleri geldiğinde- bu iki belgeden de söz edilecektir.</p>
1993-2000	TÜBİTAK'ın Bilim ve Teknoloji Strateji ve Politika Çalışmaları Dizisi'nde Yayımlanan Çalışmalar	TÜBİTAK'ın, 1993 başlarında Merkez ve Enstitüler Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı (MEPK) adıyla kurulan ve 1994 sonlarında Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı (BTP) adını alan birimince ²⁹ , 1993-2000 yılları arasında, Türkiye'nin bilim ve teknoloji politika ve stratejilerinin belirlenmesine temel teşkil etmek üzere bir

²⁷Yüksek Planlama Kurulu'nca VII. Beş Yıllık Plan Döneminde Öncelikle Ele Alınması Öngörülen Temel Yapısal Değişim Projeleri Kapsamındaki **Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi Çalışma Komitesi Raporu** (24 Şubat 1995) **ve Ekleri:** *“TÜBİTAK'ın VII. Beş Yıllık Plan Stratejisine İlişkin Görüşleri”*; *“TÜBİTAK'ın Eğitim ve Öğretim Reformu Konusundaki Yaklaşım Çerçevesi ve Görüşleri”*, TÜBİTAK BTP 95/02, Nisan 1995 (II. Baskı: Nisan 1996).

²⁸ TÜBİTAK (1997), **Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası**, TÜBİTAK BTP 97/04, Ağustos.

²⁹ MEPK, TÜBİTAK Yönetim Kurulu'nun 06.03.1993 gün ve 64 sayılı kararıyla kurulmuş ve 14.04.1993'te faaliyete geçmiştir. TÜBİTAK ARGE Birimlerinin ARGE faaliyetlerini izleyerek değerlendirmek; bu faaliyetlerin TÜBİTAK Başkanlığı'nın eşgüdümünde yürütülmesine destek sağlamak amacıyla kurulmuştu. Ancak TÜBİTAK'ın, ülkenin bilim ve teknoloji politikalarıyla ilgili işlevini yerine getirebilmesi için gerekli faaliyetin de bu birimce yürütülmesi öngörülmüştü. Bu bağlamda kurumun Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun sekreteryalığı ile ilgili görevleri de yine bu birimce yerine getirilecekti. MEPK, kuruluşundan kısa bir süre sonra -TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun 12.11.1994 gün ve 15 sayılı kararıyla- Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı (BTP) adını almıştır.

	<p>dizi çalışma yapılmış ya da yapılması sağlanmıştır.</p> <p>Bilim ve teknoloji politikalarıyla ilgili bazı temel kavramların ülkemizde özümsemesi ve politika uygulama araçlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak da bu çalışmalarda güdülen amaçlar arasındadır.</p> <p>Yapılan çalışmaların sonuçları 'TÜBİTAK Bilim ve Teknoloji Strateji ve Politika Çalışmaları Dizisi' adı altında yayımlanmıştır.</p> <p>Çalışmalardan bazıları doğrudan birimin elemanlarınca; bazıları da birimin sekreteryalığı ve/veya raportörlüğünde, TÜBİTAK'ın içinden-dışından, çok sayıda bilim insanı ve uzmanın katıldığı gruplarca yapılmıştır.</p> <p>Grup çalışmaları sonucunda ortaya konan yayınlar aşağıdaki listede [*] ile işaretlenmiştir.</p> <p>Bu dizide ayrıca, Birim dışından uzmanların kendi inisiyatifleriyle yaptıkları üç çalışmaya da yer verilmiştir. Anılan bu çalışmalar da [**] ile işaretlenmiştir.</p> <p>Dağıtımı sınırlı yapılan birkaçı hariç her bir yayından 1000-2000 adedi, içerdikleri konuların devlet, hükümet ve bürokrasi katındaki sorumlu ve ilgililerine; konuyla ilgili üniversiteler ve akademisyenlere, yine konuyla ilgili sanayiden teknokrat ve uzmanlara, TÜBİTAK Başkanı'nın mektubu ekinde, tek tek iletilmiştir.</p> <p>Listede yer alan yayınlardan bazılarının, yeri geldiğinde, içerikleri üzerinde ayrıca durulacaktır.</p> <p>Yayın Listesi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rekabet Öncesi Araştırma, TÜBİTAK BTP 94/01, Mart 1994. ▪ [İTÜ tarafından 4-5 Kasım 1994'te düzenlenen] Türkiye Üniversite-Sanayi İşbirliği Birinci Şurası: Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Geliştirilmesi, Strateji Tasarımı ve Uygulama Modelinin Ortaya Konulması Alt Komisyonu Raporu, TÜBİTAK BTP 94/02, Haziran 1994. [*] ▪ Araştırma-Geliştirme Faaliyet ve Projelerini Değerlendirme Yöntemleri, TÜBİTAK BTP 95/01, Mart 1995. ▪ Yüksek Planlama Kurulu'nca VII. Beş Yıllık Plan Döneminde Öncelikle Ele Alınması Öngörülen Temel Yapısal Değişim Projeleri Kapsamındaki Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi Çalışma Komitesi Raporu (24 Şubat 1995) ve Ekleri: TÜBİTAK'ın VII. Beş Yıllık Plan Stratejisine ilişkin Görüşleri; TÜBİTAK'ın Eğitim ve Öğretim Reformu Konusundaki Yaklaşım Çerçevesi ve Görüşleri, TÜBİTAK BTP 95/02, Birinci Baskı: Nisan 1995, İkinci Baskı: Nisan 1996. [*]
--	--

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Havacılıkta Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları: Türkiye için Öneriler, TÜBİTAK BTP 95/03, Ekim 1995. [*] ▪ Bilim ve Teknoloji Yönetim Sistemleri: Ülke Örnekleri ve Türkiye, TÜBİTAK BTP 96/01, Mayıs 1996. ▪ Bilim ve Teknoloji Politikasında Yeni Yaklaşım: Ülkemizde Kaydedilen Gelişmeler ve Yapılması Gerekenler, TÜBİTAK BTP 96/02, Temmuz 1996. (Sınırlı Dağıtım) ▪ Esnek Üretim/Esnek Otomasyon Sistem ve Teknolojileri, TÜBİTAK BTP 96/03, Birinci Baskı: Eylül 1994, Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı: Ekim 1996. ▪ TÜBİTAK Proje Destek ve Teşvikler Daire Başkanlığı, Bilim ve Teknoloji Merkezleri/Müzeleri, TÜBİTAK BTP 96/04, Kasım 1996. [**] ▪ Yüksek-Hız Trenleri: Sistem ve Teknolojileri, TÜBİTAK BTP 96/05, Kasım 1996. ▪ Bilim ve Teknoloji Alanları: Standard Sınıflandırma ve Kodlama, TÜBİTAK BTP 97/01, Şubat 1997. ▪ Türkiye’de Kamu Araştırma-Geliştirme Kuruluşları, TÜBİTAK BTP 97/02, Nisan 1997. ▪ Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası ve TÜBİTAK’ın Misyonu, TÜBİTAK BTP 97/03, Mayıs 1997. ▪ Türkiye’nin Bilim ve Teknoloji Politikası, TÜBİTAK BTP 97/04, Ağustos 1997. [*] ▪ Ziylan, AYTEKİN ve Şemsi Batmaca, Raşit Por, İnci Uysal, Mehmet Zaim, Yücel Tatar, Ünal Er, Savunma Sanayii ve Tedarik, TÜBİTAK BTP 98/01, Ocak 1998. [yayının kapağı] [**] ▪ Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu 2 Haziran 1998 Gelişmelere İlişkin Değerlendirmeler ve Kararlar, TÜBİTAK BTP 98/02, Temmuz 1998. (sınırlı dağıtım) ▪ 21. Yüzyılın Enerji Teknolojileri: Enerji Kaynaklı Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılmasında Teknolojinin Rolü, TÜBİTAK BTP 99/01, Mayıs 1999. ▪ Özdaş, M. Nimet, Prof. Dr., Bilim ve Teknoloji Politikası ve Türkiye, TÜBİTAK BTP 00/01, Aralık 2000. [**]
1994	<p>Türkiye Üniversite-Sanayi İşbirliği Birinci Şurası: Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Geliştirilmesi ...Alt Komisyonu Raporu</p>	<p>[İTÜ tarafından 4-5 Kasım 1994’te düzenlenen] Türkiye Üniversite-Sanayi İşbirliği Birinci Şurası: Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Geliştirilmesi, Strateji Tasarımı ve Uygulama Modelinin Ortaya Konulması Alt Komisyonu Raporu (TÜBİTAK BTP 94/02, Haziran, 1994.)...</p> <p>Üniversite-sanayi işbirliğiyle ilgili olarak daha sonra yapılan politika çalışmalarına kaynak olmaktan öte bir işlevi olmamıştır.</p>

<p>1995</p>	<p>Yüksek Planlama Kurulu'nca VII. Beş Yıllık Plan Döneminde Öncelikle Ele Alınması Öngörülen Temel Yapısal Değişim Projeleri Kapsamındaki Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi Çalışma Komitesi Raporu (24 Şubat 1995) ve Ekleri: "TÜBİTAK'ın VII. Beş Yıllık Plan Stratejisine ilişkin Görüşleri"; "TÜBİTAK'ın Eğitim ve Öğretim Reformu Konusundaki Yaklaşım Çerçevesi ve Görüşleri" (TÜBİTAK BTP 95/02, Nisan 1995.)</p>	<p>Kısaca 'Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi' olarak anılan bu projede, farklı alanlarda yapılacak yatırımlarla, bilim ve teknolojiye, özellikle de 1993 belgesinde sayılan jenerik teknolojilerde atılım yapabilmek için somut bir zemin yaratılması hedef alınmıştı. Seçilen alanlar şunlardı:³⁰</p> <ol style="list-style-type: none"> I. <i>Türkiye'yi geleceğin enformatik toplumuna taşıyacak olan Ulusal Enformasyon Şebekesi ile bu şebeke üzerinden sunulabilecek Telematik Hizmetler Ağının Kurulması;</i> II. <i>Uluslararası arenada rekabet üstünlüğü kazanmanın olmazsa olmaz koşulu hâline gelen, Esnek Üretim/Esnek Otomasyon Teknolojilerine Ülke Sanayinin Uyarlanması;</i> III. <i>Demiryolu Sisteminin Hızlı Tren Teknolojileri Bazında Yenilenmesi ve Şehirçi Ulaşımında Raylı Sistemlerin Geliştirilmesi;</i> IV. <i>Uzay ve Havacılık Sanayileriyle Savunma Sanayiinde, Alan ve Ürün Seçiminin İtmesine Dayalı bir Sınai Yatırım ve Gelişme Stratejisi İzlenmesi;</i> V. <i>Gen Mühendisliği ve Biyoteknolojide ARGE Üzerinde Odaklanma; GAP vb. Projeleri Baz Alan Açılımlar;</i> VI. <i>Çevre Dostu Teknolojiler, Enerji Tasarrufu Sağlayıcı Teknolojiler ve Çevre Dostu Enerji Teknolojileri Üzerinde Odaklanma ve Uygulama Alanlarını Ülke Çapında Hızla Geliştirip/Genişletme;</i> VII. <i>İleri Malzeme Teknolojilerinde, Diğer Atılım Alanlarını Destekleyici Yönde ARGE ve Uzantısındaki Sınai Yatırımlar.</i> <p>Görüldüğü gibi, burada öngörülen yatırım alanlarının bir bölümü altyapı yatırımı, bir bölümü de doğrudan ARGE yatırımı niteliğindedir.</p> <p>İlk bakışta, burada öngörülen altyapı yatırımlarıyla 'bilim ve teknolojiye atılım' arasında nasıl bir ilişki olur, sorusu akla gelebilir. Raporu hazırlayanların öngörüsü, Türkiye için gerekli olduğuna inandıkları, örneğin, enformasyon şebekesi ya da hızlı tren sistemi gibi büyük altyapı yatırımlarına bir an önce başlanıp yatırım konusu makina-donatımın, bunlarla ilgili mühendislik, tasarım ve teknoloji geliştirme hizmetlerinin mümkün olabildiğince yerli üretimle karşılanması hedeflenirse; bunun, ülkede, bilim ve teknolojiye yönelimi tetikleyecekti.</p> <p>Bu altyapı yatırım alanları seçilirken de hem ülkenin âcil gereksinmelerine yanıt verilmesi hem de bunların çağımızı simgeleyen jenerik teknolojileri yakalayabilmek, bu alanlarda</p>
--------------------	--	--

³⁰Bilim ve Teknolojide Atılım Projesi, s. 18.

	<p>yetkinleşebilmek için sağlam bir gerekçe, sağlam bir dayanak oluşturması göz önünde bulundurulmuştu.</p> <p>Çağı simgeleyen teknolojilerde ve bu teknolojilere kaynaklık eden bilim dallarında, ülkede bir ARGE yetenek ve kapasitesi yaratabilmek için, her şeyden önce buna talep olmalıydı. Yapılacak yatırımlar, tür olarak bu talebi yaratacağı ve tabii ki, yatırımları gerçekleştirecek kurumlar, talep konusu, yeni ya da daha gelişkin ürünler, üretim yöntemleri ve dayandıkları teknolojiler, kabûl edilebilir fiyatlarla ve başarıyla ortaya konduğunda da, bunları ülke içinden satın alacaklarının güvencesini baştan vereceklerdi.</p> <p>Uzay ve havacılık ya da savunma sanayii ile ilgili yatırımlar da çok güçlü bir ARGE talebi yaratabilir ve izlenecek akıllı bir tedarik politikası birçok kritik teknoloji konusunda ülkeye çağ atlatılabirdi.</p> <p>Daha ziyade ARGE yatırımı niteliğindeki yatırım alanlarının seçiminde de şöyle düşünölmüştü:</p> <p style="padding-left: 40px;">Sınâî üretim hatlarında esnek üretim, esnek otomasyon tekniklerinin uygulanması ya da robotik uygulamalar rekabet üstünlüğü elde etmenin olmazsa olmaz koşulları hâline gelmişti.</p> <p style="padding-left: 40px;">Temiz ürün, temiz üretim konusunda, uluslararası ölçekte giderek sıkılaşılan kurallar gündemdediydi.</p> <p style="padding-left: 40px;">Gen mühendisliğı ya da ileri malzeme teknolojileri giderek jenerik bir karakter kazanıyor ve uygulama alanları hızla genişliyordu.</p> <p>Ülke sanayinin bu gelişmelere ayak uydurması şarttı. Bu uyarlamaları zamanında ve ucuza yapmak için gerekli teknolojik girdilerin ülke içinde geliştirilmesi de bir başka şarttı ve bunun da yolu, bu teknolojik girdilerin üretimini destekleyecek bir ARGE kapasitesi ve bir ARGE arzı yaratılmasından geçmekteydi...</p> <p>2010'lu yıllardan bakıldığında, burada işaret edilen yatırımlardan bazılarının, gecikmeli de olsa, gerçekleştiğı ya da gerçekleşmekte olduğı yargısına varılabilir. Ama bu görünüme rağmen, asıl hedef olan, 'belki savunma sanayii yatırımları' hariç, söz konusu yatırım alanlarıyla ilgili hiçbir bilim ve teknoloji konusunda, ülke ölçeğinde bir atılım ya da bir yetkinlik kazanımı olmamıştır.</p> <p>'Belki savunma sanayii yatırımları' hariç, denmesinin nedeni, sözü edilen Atılım Projesi ile doğrudan ilintili bulunmamakla birlikte, savunma sanayii alanında daha çok Savunma Sanayii Müsteşarlığı eliyle yürütölen ve gözlenebildiğı kadarıyla da ülke içinde bir teknoloji yeteneğı yaratmayı gözetilen tedarik politikası uygulamasıdır. Ancak, bu uygulama sonucunda,</p>
--	---

		'kritik' olarak nitelenen hangi savunma teknolojilerinde yetkinlik kazanıldığı zaman içinde görülecektir.
1995	Havacılıkta Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları: Türkiye için Öneriler	TÜBİTAK'ın öncülüğünde, kamunun askerî ve sivil kesimleri ile sanayi ve üniversiteden havacılık ve uzayla ilgili bütün taraflar bir araya getirilerek hazırlanmış olan Havacılıkta Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları: Türkiye için Öneriler (TÜBİTAK BTP 95/03, Ekim 1995.)... Rafta kalmıştır.
1995-2002	TÜBA-TÜBİTAK-TTGV Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu (BTSTP) tarafından hazırlanarak yayımlanan strateji ve politika tasarıları	BTSTP kısa adıyla anılan Platform Prof. Dr. Metin Ger [ODTÜ/TTGV], Prof. Dr. Metin Durgut [ODTÜ], Doç. Dr. Nesim Erkip [ODTÜ], Kaya Yazgan [Roketsan], İsmet Rıza Çebi [TÜBİTAK] ve Aykut Göker'den [TÜBİTAK] oluşan bir grubun girişimiyle 1992 sonlarında kuruldu (o tarihteki akademik unvanları ve çalıştıkları kurumlar belirtilmiştir). Cemil Arıkan, Metin Durgut, Nesim Erkip, Metin Ger, Aykut Göker, Kaya Yazgan ve Semih Yüccemen'in [Prof. Dr., ODTÜ] katkılarıyla hazırlanan ' Forum: Toplum-Bilim-Teknoloji ' başlıklı bir yayımla, Platform ilk çıkışını yaptı (Eylül, 1992). 1994'te, TÜBA, TÜBİTAK ve TTGV 'nin Platform'a sahip çıkmasıyla yeni bir boyut kazandı. Platform, kendisine bağlı olarak oluşturduğu Çalışma Grupları'na fiilen katılanlarla birlikte, 1997 Mayıs'ında, 620 üyeye ulaştı. 620 üyenin dağılımı şöyleydi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 315 üye üniversite ve araştırma kurumlarından, ▪ 160 üye özel sektörden (bunların 26'sı TOBB ve buna bağlı odaların; TÜSİAD, TESİD, OSD, TAYSAD gibi derneklerin üst düzey yöneticileri) ve ▪ 145 üye siyasî partiler, TMMOB ve benzeri meslek kuruluşları, basın kuruluşları ve bürokrasi kesimlerinden. Platform'un Çalışma Grupları, hazırladıkları strateji ve politika tasarılarını aşağıdaki yayınlarıyla devlet ve hükûmet yetkililerinin ve kamuoyunun bilgisine sundular. Bunların her biri, sayısı 1000-2000 arasında değişen kişi ve kuruma gönderilmişti. <ul style="list-style-type: none"> • BTSTP, Enformatik Alanına Yönelik Bilim ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu, Grup Raporu, Ekim, 1995. • BTSTP, Enformatik Alanına Yönelik Bilim ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu, Enformatik Alanında Düzenleyici Kuruluşlar ve Yeni Politikalar, Ekim, 1995. • BTSTP, İleri Malzeme Alanına Yönelik Bilim ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu, Türkiye İçin Strateji ve Politika Önerileri, Eylül, 1995. • BTSTP, Genetik-Gen Mühendisliği-Biyoteknoloji Alanına

		<p>Yönelik Politikalar Çalışma Grubu, Türkiye için Moleküler Biyoloji-Gen Teknolojisi-Biyoteknoloji Alanına Yönelik Politika Önerisi, Ekim, 1995.</p> <ul style="list-style-type: none"> • BTSTP, Araştırma-Geliştirme ve Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Teşvikine Yönelik Politikalar Çalışma Grubu, Araştırma-Geliştirme Sistemi; Yapısı ve Çerçevesi, Mart, 1996. • BTSTP, Avrupa Birliği'nin Bilim-Teknoloji-Mühendislik Alanlarına İlişkin Akreditasyon Kural ve Kurumları Çalışma Grubu, Yükseköğretimde Kalite Yönetimi Alt Grubu Raporu, Şubat, 1996. • BTSTP, Çevreye Karşı Duyarlı Teknolojiler Alanına Yönelik Politikalar Çalışma Grubu, Grup Raporu, Mart, 1996. • BTSTP, [Platformun] 1996 Yılı Değerlendirme Toplantıları [Sonuç Raporu], Şubat, 1997. • BTSTP, Enerji Teknolojileri Politikası Çalışma Grubu Raporu, Mayıs, 1998. • BTSTP, Temiz Üretim-Temiz Ürün: Çevre Dostu Teknolojiler Çalışma Grubu Sanayi Sektörü Raporu, Ekim, 1999. • BTSTP, Temiz Üretim-Temiz Ürün: Çevre Dostu Teknolojiler Çalışma Grubu Ulaştırma Sektörü Raporu, Temmuz, 2002. • BTSTP, Deniz ve Denizaltı Kaynaklarından Yararlanma Teknolojileri Çalışma Grubu'nun Raporları: Prof. Dr. Demir Altın'er'in (TÜBİTAK - Yer, Deniz ve Atmosfer Bilimleri Araştırma Grubu Yürütme Sekreteri) genel koordinatörlüğü ve Prof. Dr. Emin Özsoy'un (ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü) genel raportörlüğünde yürütülen çalışmalar sonunda, bir Yönetici Özeti (Aralık, 2001) ve yedi alt grup raporu hazırlanıp yayımlanmıştır: <ul style="list-style-type: none"> • Deniz Jeolojisi ve Jeofiziği Araştırmaları ve Depremsellik Alt Grubu Raporu (Koordinatör: Prof. Dr. Aral Okay [İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü]), Mayıs, 2001; • Deniz Kirliliğinin Önlenmesi Alt Grubu Raporu (Koordinatör: Prof. Dr. Orhan Uslu; Raportör: Doç. Dr. Filiz Küçüksezgin [Her ikisi de DEÜ Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü'nden]), Temmuz, 2001; • Deniz Canlı Kaynakları Alt Grubu Raporu (Koordinatör: Prof. Dr. Ferit Bingel; Raportör: Doç. Dr. Ali Cemal Gücü [Her ikisi de ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü'nden]), Eylül, 2001; • Seyir ve Seyir Emniyeti Alt Grubu Raporu (Koordinatör: Tuğamiral Nazım Çubukçu [Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanı]; Raportör: Dz. Alb. Zeki Menge[Aynı Dairede Seyir Şb. Md.]), Şubat,
--	--	--

		<p>2002;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deniz ve Denizaltı Enerji Kaynakları, Maden ve Endüstriyel Hammaddeler Alt Grubu Raporu(Koordinatör: Prof. Dr. Namık Çağatay; Raportör: Yrd. Doç. Dr. Nilgün Okay [Her ikisi de İTÜ Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden]), Mart, 2002; • Ekosistem ve İklimsel Değişim Alt Grubu Raporu (Koordinatör: Prof. Dr. Emin Özsoy; Raportör: Prof. Dr. Temel Oğuz [Her ikisi de ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü'nden]), Mart, 2002; • Bütünleşik Kıyı Yönetimi Alt Grubu Raporu(Koordinatör: Prof. Dr. Erdal Özhan [ODTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü]; Raportörler: Dr. Hayri Deniz [Tarım ve Köyışleri Bakanlığı] ve Yrd. Doç. Dr. Tuncay Kuleli [ÇÜ Su Ürünleri Fakültesi]), Mayıs, 2002. <p>TÜBA-TÜBİTAK-TTGV Bilim-Teknoloji-Sanayi Tartışmaları Platformu'nun zikredilen bu çalışmaları, Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikaları çalışmaları arşivinde yer alması gereken bir koleksiyon parçası olarak kalacaktır. Bu yayınlar, dayandıkları çalışmaların TÜBA ve TÜBİTAK gibi iki devlet kuruluşunun ve TTGV gibi devletle özel sektör arasında kurulan bir köprü kuruluşunun katkı ve destekleriyle yürütülmüş olmasına rağmen, hükûmet ve devlet katında hiçbir yankı uyandırmamış; hiçbir değer ifade etmemiştir.</p>
1996-2004	Dört Bilişim Raporu	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Bilişim Vakfı bünyesinde oluşturulan Türkiye Bilişim Stratejisi Çekirdek Grubu tarafından hazırlanan Türkiye Bilişim Stratejileri Çalışma Raporu (1996); • 1996 yılında yayımlanan Türkiye Bilişim Stratejileri Raporu'nu bilimsel yaklaşımla desteklemek ve geliştirmek amacıyla, Türkiye Bilişim Vakfı tarafından yaptırılan Türkiye Bilişim Stratejileri Genel Denge Modeli Araştırması (1998); • "<i>Bilgi Toplumuna Doğru</i>" mottosu altında toplanan Türkiye Bilişim Şûrası (10-12 Mayıs 2002, Ankara) Sonuç Raporu içinde yer alan Bilişimde ARGE Çalışma Grubu Raporu; • Yine "<i>Bilgi Toplumuna Doğru</i>" mottosu altında toplanan Türkiye 2. Bilişim Şûrası (10-11 Mayıs 2004, Ankara) Sonuç Raporu içinde yer alan Bilişimde ARGE Çalışma Grubu Raporu... <p>Bilişim stratejilerini konu alan bu dört rapor da hükûmetlerce dikkate alınmamıştır. Üstelik, bunlardan üçüncüsü, Düzenleme Kurulu'nda Başbakanlık Müsteşarlığı'nın da Müsteşar Yardımcısı tarafından temsil edildiği; dördüncüsüyse, Düzenleme Kurulu'nda TÜBİTAK,</p>

		DPT, Türk Telekom ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün temsilcilerinin de yer aldığı şurâların ürünleri olarak ortaya konmuştu.
1996-1999	Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı - TUENA	<p>'Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı' ya da 'TUENA' kısa adıyla bilinen bu plan, Başbakanlığın 05 Şubat 1996 günlü direktifi gereğince, Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde ve aynı Bakanlığın Başkanlığını yaptığı bir kurulun denetiminde, TÜBİTAK tarafından hazırlanmıştır. Yürütme Kurulu olarak anılan bu kurul Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, DPT, YÖK, TTTGV, Türk Elektronik Sanayicileri Derneği (TESİD), TÜBİSAD ve Türk Telekom temsilcilerinden oluşmuştu. Hazırlanan plan, 1999 Temmuz'unda Ulaştırma Bakanlığı tarafından kabûl edilmiş ve 11 Ocak 2000'de [atç], Çankaya Köşkü'nde düzenlenen bir törenle, bizzat, dönemin Cumhurbaşkanı, Sayın Süleyman Demirel tarafından kamuoyuna duyurulmuştur.</p> <p>Demek ki, TUENA'ya devlet katında sahip çıkmıştır.³¹</p> <p>Bu planın ayırt edilmesi gereken önemli özelliklerinden biri, belki de planlama tarihimizde ilk kez, başta TESİD üyeleri olmak üzere, Türkiye'nin konu ile ilgili özel sektör sanayi kuruluşlarının, seçkin uzmanlarıyla, planı hazırlama sürecine katılmış ve finansman desteği sağlamış olmalarıdır. Ana Plan'ın en önemli hedefi de, söz konusu enformasyon altyapı yatırımının yapılması sürecinde, ülkemizde enformasyon ve telekomünikasyon alanında teknoloji ve ürün geliştirme yeteneği yaratmaktır.</p> <p>Ne var ki, bu plan, Cumhurbaşkanlığı katında bile uygulamaya konduğunun dile getirilmiş olmasına rağmen, hiçbir açıklama yapılmaksızın, uygulanmasıyla ilgili olarak yer aldığı Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun gündeminden de; hazırlanmasına katılan bütün devlet kurumlarının gündemlerinden de düşürülmüş; deyim yerindeyse, âdeta buharlaştırılmıştır.</p> <p>Niçin ve nasıl buharlaştırıldı? Bu ilginç durum, muhakkak bir</p>

³¹ 'TUENA' konusunda **bkz.** "Türkiye Bilgi Toplumu 2010: TUENA / Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı Sonuç Raporu", Proje Koordinatörü: T.C. Ulaştırma Bakanlığı; Proje Yürütücüsü: TÜBİTAK-BİLTEN; Kabûl Tarihi: Temmuz 1999.

Çankaya Köşkü'nde düzenlenen törende dağıtılan ve dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in sunuşunun da yer aldığı belge ve CD için **bkz.** "Türkiye Bilgi Toplumu 2010: TUENA / Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı", Proje Koordinatörü: T.C. Ulaştırma Bakanlığı; Proje Yürütücüsü: TÜBİTAK-BİLTEN, Ocak 2000.

		<p>gün bütün yönleriyle araştırılarak açıklığa kavuşturulacak ve herhâlde, Türk Telekom'un özelleştirilmesi süreciyle³² bu planın buharlaşma süreci arasındaki ilginç paralellik dikkatlerden kaçmayacaktır.</p> <p>Bilindiği gibi, Türk Telekom'u (TT) özelleştirme çalışmaları 5 Ağustos 1996 tarihinde yürürlüğe giren 01 Ağustos 1996 tarih ve 4161 sayılı Kanun'la (RG, 05.08.1996) başlatılmıştır. 'TUENA'nın hazırlanmasına başlanması ise, bu kanunun yürürlüğe girmesinden 6 ay önce, Başbakanlığın 05 Şubat 1996 günlü direktifiyledir.</p> <p>TT'nin özelleştirilmesi çalışmaları çerçevesinde "Türk Telekomünikasyon sektörünün ve TT'nin sektördeki yerinin yeniden düzenlenebilmesini teminen" 27 Ocak 2000 tarih ve 4502 sayılı Kanun çıkarılmış ve yayımlandığı 29 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir (RG, 29.01.2000). Demek ki, TUENA'nın Çankaya Köşkü'nde dönemin cumhurbaşkanınca kamuoyuna duyurulmasından 18 gün sonra...</p> <p>TUENA'nın Cumhurbaşkanlığı katına kadar sunulması, doğal olarak, TUENA'nın devletin ilgili organlarınca onaylanıp uygulamaya konması kararlaştırıldıktan sonradır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Ulaştırma Bakanlığı'nın başkanlığındaki Yürütme Kurulu'nun denetiminde TÜBİTAK'ça hazırlanan TUENA, 1999 Temmuz'unda adı geçen bakanlıkça onaylanmıştı. Bunun üzerine TÜBİTAK da, plan uygulamasının başlatılması için aşağıdaki karar tasarısını 20 Aralık 1999 günü toplanan BTYK'nın onayına sunmuş ve Kurul bu tasarıyı aynen onaylamıştı:</p> <p><i>"Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'nın uygulanmasında koordinasyon görevi görecektir Ulusal Bilgi Teknolojileri Konseyi'nin kuruluşuna ilişkin Genelge Taslağı benimsenmiş ve Konsey'in bir an önce kurularak faaliyete geçirilmesinin uygun olacağı görüşüne varılmıştır. Söz konusu Ana Plan uygulamasının Türkiye için taşıdığı yaşamsal önem de dikkate alınarak, kaydedilen gelişmelerin sürekli ve düzenli olarak izlenmesine karar verilmiş ve kurulacak Konsey, periyodik gelişme raporlarını hazırlayıp Kurulumuza sunmakla da görevli kılınmıştır."</i></p> <p>Tarihlere dikkat edilirse, TUENA'nın Cumhurbaşkanlığı katına sunulduğu, BTYK tarafından alınan uygulama kararından da sonradır. Ne var ki, BTYK toplantısında alınan kararların hayata geçirilmesi için yayımlanan 29 Mayıs 2000 tarih ve 2000/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin ekinde bu kararın yer almadığı görülmüştür. Söz konusu kararın yer almadığı</p>
--	--	--

³² Türk Telekom'u özelleştirme süreciyle ilgili bilgiler için bkz. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı; http://www.oib.gov.tr/telekom/telekom_ozellestirme.htm ve http://www.oib.gov.tr/telekom/turk_telekom.htm (10 Eylül 2015).

	<p>genelgenin BTYK toplantısından beş ay sonra yayımlanmış olması da dikkati çeken bir başka noktadır. Bir dış gözlemci, verdiğimiz tarihlere bakarak TUENA'nın buharlaştırılmasının, aradan geçen bu beş ay zarfında kotarıldığı sonucunu çıkarabilir.</p> <p>Şu da eklenmeli; TT'nin hisselerinin satışıyla ilgili girişimler, 13 Haziran 2000 tarihinden itibaren verilen ihale ilânlarıyla başlatılmıştır. Satış süreci, alınan satış kararları ya da bununla ilintili düzenlemelere karşı verilen hukuk mücadelesi nedeniyle, ancak 2005 yılında sonuçlanmış; Türk Telekom'un %55 hissesi 6.550.000.000 ABD Doları bedelle OgerTelecoms Ortak Girişim Grubu'na (TelecomItalia ve SaudiOger'den müteşekkil) satılmıştır.³³</p> <p>Çok açıktır ki, söz konusu ana plan uygulanabilseydi, planda öngörülen hedeflerin gerçekleşmesi için Türk Telekom'un payına da önemli görevler düşecekti. Kurum bir kısım altyapı yenilemeleri yanında yeni bazı yatırımlar da yapacak; özellikle de, ülkenin telekomünikasyon ve enformasyon teknolojileri alanında belirli bir ARGE yeteneğine kavuşabilmesi için yürürlüğe konacak bazı güdümlü araştırma projelerine, daha çok kamu satın almaları biçiminde, önemli bir finansman imkânı da sağlayacaktı. Türk Telekom, işaret edilen bütün bu işlevleri rahatlıkla yerine getirebilecek malî güce sahipti.</p> <p>Ne var ki, bu gerçeğin yanında, yine bilinen bir başka gerçek daha vardır; o da, elindeki muazzam finansman gücüne rağmen, Türk Telekom'a, özelleştirme kararı alındıktan sonra, 'satış için vitrinin düzenlenmesi'nden öte, ciddi ölçekte yatırım yapmasına izin verilmemiş olmasıdır. Bu bir yana, ana plan gündemden düştükten sonra, bundan bağımsız olarak, örneğin, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından, Türk Telekom'un tedarik politikasının, ülkenin teknoloji ve ürün geliştirme yeteneğini yükseltmek amacıyla etkin bir araç olarak kullanılması için işbirliği yapılması konusundaki girişimleri de hep boşa çıkmıştır.³⁴</p>
--	--

³³ Satış kararı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış ve 02.08.2005 tarihli RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın 'satışın gerçekleşmesi' ile ilgili yorumu ilginçtir:

"Türk Telekom'un %55 oranındaki hissesinin blok satışı işleminin uluslararası finans çevrelerince yakinen takip edildiği ifade edilmelidir. Bu kapsamda, 2006 Yılında Türk Telekom özelleştirme işlemi, finans alanında prestijli bir dergi olan 'Acquisitions Monthly' tarafından 'Gelişen Piyasalarda 2005 Yılı'nın En Başarılı İşlemi' ödülüne de layık bulunmuştur. Böylelikle, ülkemizde ilk kez bir şirket birleşme ve devralma işlemi uluslararası ölçekte bir ödüle layık görülmüştür." (T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı; http://www.oib.gov.tr/telekom/turk_telekom.htm; 17 Mart 2012.)

³⁴ Burada sözü edilen 'girişimler'den kasıt: 18 ve 23 Haziran 2003 tarihlerinde Türk Telekom Genel Müdürü Mehmet C. Ekinalan; 06 Ağustos 2003 tarihinde de Türk Telekom Genel Müdür Yrd. Mehmet C. Toros ile TTGV yetkilileri arasında yapılan ve görünüşe göre de son derece olumlu geçen görüşmelerdir.

1997	Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası (1997)	<p>BTYK'nın 25 Ağustos 1997 günlü toplantısında onayladığı Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası(1997) başlıklı belgenin önemi, 'Âcil Eylem Planı' olarak yorumlanabilecek bir uygulama gündemini içermesiydi. Bu uygulama gündemi, temelde, bilim, teknoloji ve özellikle de teknolojik yenilikçilikte yetkinleşmenin olmazsa olmaz koşulu olan, Ulusal Yenilik Sistemi'ni kurmaya yönelik âcil önlem kararlarından oluşmaktaydı.³⁵</p> <p>Bu kararlar, eğitim-öğretim politikalarından vergi politikalarına, ARGE politikalarından altyapı yatırım politikalarına kadar uzanan, pek çok politika alanını ilgilendirmekteydi ve bu açıdan, başarı, konunun siyasî erk tarafından benimsenerek kararlılıkla ve sistemik bir bütünlük içinde ele alınabilmesine bağlıydı. Aşağıda yer verilen bu gündeme göz atıldığında, o dönemde izlenmek istenen politika hakkında önemli ipuçları elde edilebilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'nın Hazırlanması</i> • <i>Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin Kurulması</i> • <i>Türkiye'de Elektronik Ticaret Ağı [oluşturmak için gerekli teknolojik, fizikî, hukukî altyapının] Kurulması</i> • <i>Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası'nın Çıkarılması</i> • <i>Beyin Gücü Kaynaklarının Yönetimine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri:</i> • <i>Yükseköğretimde ve Bilimsel Araştırmada Evrensel Kaliteyi Yakalamış Bir Üniversite (Araştırmacı Personel Mevzuatı Hazırlanması; Üniversitelere Öğretim Üyesi</i>
------	---	---

Bu girişimlerin açık amacı, "Enformasyon Toplumu'nun teknoloji tabanını oluşturan Enformasyon ve Telekomünikasyon Teknolojileri ile geleceğin Bilgi Toplumu'nun teknoloji tabanını oluşturacak Bilgi Teknolojileri'nde ve bu teknolojilere dayalı olarak sistem, yazılım ve donanım geliştirmede sanayimize yetkinlik kazandırmak ve böylece, sanayimizin bu alanlardaki üretimini artırarak ürettiği ürünlerdeki fikrî ve sınaî mülkiyet payımızı yükseltmek için, kamu tedarik politikasının -Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların getirdiği kurallar göz ardı edilmeksizin- etkin bir araç olarak kullanılması." idi. (Bu amaç tanımı 2003 Temmuz'unda hazırlanarak ilgili mercilere sunulan ama hiçbir biçimde yürürlüğe girmeyen işbirliği protokol taslağından alınmıştır.)

³⁵ Uygulama Gündemi hazırlanırken, TÜBİTAK Merkez ve Enstitüler Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı ve daha sonra bu başkanlığın işlevlerini de üstlenmek üzere kurulan Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı tarafından yapılarak yayımlanan aşağıdaki politika çalışmalarından önemli ölçüde yararlandırıldığına işaret etmek gerekir:

- **Rekabet Öncesi Araştırma**, TÜBİTAK BTP 94/01, Mart 1994.
- **Havacılıkta Bilim-Teknoloji-Sanayi Politikaları: Türkiye için Öneriler**, TÜBİTAK BTP 95/03, Ekim 1995.
- **Bilim ve Teknoloji Yönetim Sistemleri: Ülke Örnekleri ve Türkiye**, TÜBİTAK BTP 96/01, Mayıs 1996.
- **Bilim ve Teknoloji Politikasında Yeni Yaklaşım: Ülkemizde Kaydedilen Gelişmeler ve Yapılması Gerekenler**, TÜBİTAK BTP 96/02, Temmuz 1996.
- **Esnek Üretim/Esnek Otomasyon Sistem ve Teknolojileri**, TÜBİTAK BTP 96/03, Birinci Baskı: Eylül 1994; Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı: Ekim 1996.
- **Yüksek-Hız Trenleri: Sistem ve Teknolojileri**, TÜBİTAK BTP 96/05, Kasım 1996.
- **Türkiye'de Kamu Araştırma-Geliştirme Kuruluşları**, TÜBİTAK BTP 97/02, Nisan 1997.
- **Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası ve TÜBİTAK'ın Misyonu**, TÜBİTAK BTP 97/03, Mayıs 1997.

		<p><i>Sağlanması; Araştırmacılığın Özendirilmesi; Doktora ve Sonrası için Burs Sistemlerinin Geliştirilmesi; Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanındaki Araştırmaların Desteklenmesi ve Teşviki...)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Türkiye Akreditasyon Konseyi Yasası'nın Çıkarılması</i> • <i>Kamuya Bağlı Araştırma Kurumlarının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Düzenlemeler</i> • <i>Ulusal ARGE Bütçesi Oluşturulması</i> • <i>ARGE'ye Devlet Yardımı Kararı ile İlgili Yeni Düzenlemeler</i> • <i>Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının Yaygınlaştırılması</i> • <i>KOS'lara (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerine) Verilecek Teknoloji ve İnovasyon Desteği</i> • <i>Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Kurulması</i> • <i>Kamunun Orta ve Uzun Vâdeli Satın Alma Politikasına İlişkin Düzenlemeler</i> • <i>Çok Amaçlı Operasyonel Uydu Yer İstasyonu Kurulması</i> • <i>Genelkurmay Başkanlığı'nın 'Türk Savunma Sanayii'nin Geliştirilmesi, Desteklenmesi ve Önünün Açılması' Yönündeki Görüş ve Önerileri</i> • <i>Ulusal Uzay ve Havacılık Konseyi'nin Kurulması</i> • <i>Uluslararası Ortak Araştırma Projelerinde Türkiye'nin Yer Alabilmesi için Gerekli Fon Desteğinin Sağlanması ve Yol Gösterici Ek Mekanizmalar Geliştirilmesi</i> • <i>Türkiye'de Biyoteknoloji / Gen Mühendisliği Çalışmalarında Düzenleyici Kuralların Belirlenmesi</i> • <i>Enerjinin Etkin Kullanımına ve Çevre Dostu, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Yararlanmaya Yönelik Teknolojilere ilişkin Politika Araştırmaları ve İzlenecek Ulusal Politikanın Belirlenmesi</i> • <i>Çevre Dostu Teknolojiler ve Çevre Yönetim Teknolojileri Alanına Yönelik Politika Araştırmaları ve Ulusal Politikanın Belirlenmesi</i> • <i>Deniz Bilimleri; Denizlerden ve Denizaltı Zenginliklerinden Yararlanma Teknolojileri Alanına Yönelik Politika Araştırmaları ve Ulusal Politikanın Belirlenmesi</i> • <i>Sektörel İnovasyon Politikalarına Yönelik Araştırmalar / İnovasyon Kavramını Tanıtıcı Çalışmalar; Teknoloji-Yönetim, İnovasyon-Yönetim, Kalite-Yönetim ve Sertifikasyon Tekniklerinin Yaygınlaştırılması; İnovasyonun Teşviki</i> • <i>Sanayi Sektöründe Teknoloji Geliştirilmesi; Dünya Bankası'nın Ülkelere Yardım Stratejisi Bağlamındaki "Teknoloji Geliştirme Projesi, II"</i> • <i>Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesi</i> • <i>Ulusal Doğa Tarihi Müzesi Kurulması</i>
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bilim ve Teknoloji Merkezleri Kurulması [çocukların, gençlerin, halkın bilim ve teknolojiye ilgilerini çekmek; bilim ve teknolojiyi deneyerek/araştırarak öğrenmelerine destek olmak amacını güden merkezler]</i> • <i>Kamuya Açık İnternet'e Erişim Mekânlarının Teşviki (İnternet Kiraathaneleri)</i> • <i>Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'na Yeni Üye Katılımına İlişkin Önerilerin Değerlendirilmesi</i> <p>Bu uygulama gündeminin onaylandığı toplantıyı izleyen iki BTYK toplantısında bu gündemi de tamamlayacak bazı kararlar alınmıştır: Konunun bütünlüğü açısından o kararlara de göz atmakta yarar vardır:</p> <p>BTYK'nın 02 Haziran 1998'de Onayladığı Ek Gündem Maddeleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Off-set Anlaşmalarından Ülkenin Teknoloji Yeteneğini Yükseltmek için Yararlanılması</i> • <i>Ulusal İnovasyon Sistemi'nin Kurulması için BTYK'ca Yapılan Görevlendirmelerin Gerektirdiği Ödeneklerin Tahsisi</i> • <i>Büyük Bilimde ('Megabilim') İzlenecek Ulusal Bir Politika Belirlenmesi</i> <p>BTYK'nın 20 Aralık 1999'da Onayladığı Ek Gündem Maddeleri:</p> <p><i>ARGE Yardımı Kapsamının Genişletilmesi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ARGE Yardımı Kapsamının Genişletilmesi</i> • <i>Türkiye için Kritik Teknolojilerin Belirlenmesi</i> • <i>Beyin Göçünde Tersine Akımı Güçlendirici Önlemlerin Tespiti</i> • <i>Moleküler Biyoloji, Gen Mühendisliği ve Biyoteknolojide Ulusal Politikanın Belirlenmesi</i> • <i>Deprem Konuları ve Afet Yönetimi ile ilgili Araştırmalar Yapılması ve Desteklenmesine İlişkin Yapılanma</i> • <i>Türkiye Sismolojik Veri Bankasının Oluşturulması</i> • <i>Var olan Yapıların Deprem Dayanımı Bakımından Değerlendirilmesi ve İyileştirilmesi</i> • <i>Marmara Denizinde Bulunan Fayların İncelenmesi ve Bölge Depremselliğinin Araştırılması</i> <p>BTYK'nın bu üç toplantısında alınan kararların hangisi uygulandı hangisi uygulanmadı, bunlar üzerinde durulmayacaktır. Ama, konuya yakın olanların da hemen fark edebilecekleri gibi, bu gündem maddelerinden bir kısmı zamanında; bir kısmı geç de olsa daha sonraki zamanlarda tam ya da kısmen uygulanmıştır. Ama bir kısmı da -ki bunların içerisinde kritik öneme sahip olanlar da vardır- uygulamaya bile konmadan rafa kaldırılmıştır. Bu kadarlık bir</p>
--	--

	<p>açıklama bile, bilim, teknoloji ve yenilikçilik alanlarında birbirini tamamlayan yetkinliklerin ulusal ölçekte elde edilebilmesi için şart olan ‘siyasî kararlılık, süreklilik ve sistemik bütünlük içinde uygulama’ ilkesine hiçbir biçimde uyulmadığının görülebilmesi için yeterlidir.</p> <p>Görüldüğü gibi, anılan gündem maddelerinin bir bölümü, Türkiye açısından yaşamsal öneme sahip bilim ve teknoloji alanlarında izlenecek ulusal politikaların belirlenmesini öngörmekteydi.</p> <p>Aşağıda sayılanlar, hiç kuşkusuz, Türkiye için yaşamsal öneme sahip bilim ve teknoloji alanlarıydı:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enerjinin etkin kullanılmasını ve yenilenebilir, çevre dostu enerji kaynaklarından yararlanmayı sağlayan teknolojiler; • [‘Temiz üretim’ yapabilmek ve ‘temiz ürün’ üretmek için] Çevre dostu teknolojiler; • Deniz bilimleri; denizlerden ve denizaltı zenginliklerinden yararlanma teknolojileri; • Moleküler biyoloji, gen mühendisliği ve biyoteknoloji; • Büyük bilim (‘megabilim’)... <p>Bu alanların her biri için, karar alıcılara ışık tutacak politika çalışmaları yapılmıştır. Ancak bugün bile (Temmuz, 2015), bu alanların hiçbirinde Türkiye’nin ciddiyetle izlediği, ulusal ölçekte herhangi bir politika ya da programının olmadığını belirtmekle yetinelim.</p> <p>Türkiye’nin sanayi sektörleri bazında şiddetle ihtiyacı olan, <i>“Sektörel İnovasyon Politikaları”</i>nın belirlenmesi konusu ise zaman içinde bütünüyle gündemden düşmüştür. Ancak, 2010’lu yıllara gelindiğinde, sektör düzeyinde, örneğin, Türkiye Otomotiv Strateji Belgesi ve 2011-2014 Eylem Planı gibi bir çalışma ortaya konmuştur ama, bu çalışma daha yayımlanmadan Recep Tayyip Erdoğan’ın siyaseten takındığı tutum ve tavırlara ve verdiği siyasî kararlara göre şekillenen ya da şekil değiştiren bir belgeye dönüşmüştür.</p> <p>1999 yılında gündeme alınan <i>‘Türkiye için Kritik Teknolojilerin Belirlenmesi’</i> maddesi gereğince, 2000’li yılların ilk yarısında yapılan ve Vizyon 2023 kısa adıyla bilinen teknoloji öngörü çalışması ve bunun sonucunaysa³⁶, aşağıda yer verilmiştir.</p> <p>Bilim ve teknoloji politikalarıyla, bilimsel bir disiplin olarak uğraşanların bakış açısıyla, 1990’lı yıllar, politika çalışmalarının patlama yaptığı yıllar olmuştur. Çok politika belgesi üretilmiştir. Ne var ki gereği yerine getirilip hayata geçirilebilen politika az olmuştur.</p>
--	--

³⁶ TÜBİTAK (2004), **Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi**, Versiyon 19, 2 Kasım 2004.

2004	2004 Türkiye İktisat Kongresi: Bilim ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu Raporu	<p>TÜBİTAK ve TTGV'nin işbirliğiyle ve kamu kesiminden, sanayiden, üniversiteden geniş bir katılımı ile hazırlanan ve 2004 Türkiye İktisat Kongresi'nin 7 Mayıs 2004'teki, ilgili oturumunda görüşülerek genel hatlarıyla kabûl edilen Bilim ve Teknoloji Politikaları Çalışma Grubu Raporu...</p> <p>Çalışma Grubu, "Türkiye'nin de gelişen dünyadaki yerini alması, 'Avrupa Birliği'ne tam üyelik perspektifinde, ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesinin daha ileri aşamalara ulaştırılması ve toplumumuzun hızla bilgi toplumuna dönüştürülmesi' için bilim ve teknoloji stratejik birer araç olarak yararlanılması gerektiği tespitinden hareketle" bu raporu hazırlamıştır. Raporda yer verilen bilim ve teknoloji politikaları ve politika uygulama araçlarına ilişkin önerilerde, aynı dönemde TÜBİTAK tarafından yürütülmekte olan Vizyon 2023 çalışmasının ilk sonuçları (Panel Raporları) da büyük ölçüde dikkate alınmıştır. Rapor bu bütünlüğün sağlanmış olması açısından da önemli ve dikkate değerdir.</p> <p>Ancak bu rapor da Kongre belgeleri arasında yer almakla kalmıştır.</p>
2002-2004	TÜBİTAK'ın ve TÜBA'nın Bilim ve Teknoloji Öngörü Çalışmaları:	
2002-2004	Vizyon 2023³⁷: Teknoloji Öngörü Çalışması	<p>Vizyon 2023'ün bel kemiğini 2002 Ocak'ında başlayıp 2004 Temmuz'unda Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi'nin yayımlanmasıyla sonuçlanan Teknoloji Öngörü Çalışması oluşturmaktadır.</p> <p>Kapsamı ve önemi nedeniyle, ayrıca, daha önce hazırlanan politika tasarılarının ezici çoğunluğunun hiç dikkate alınmadan rafa kaldırılmasındaki nedenlerin ipuçlarını da verdiği için, bu çalışmaya burada biraz genişçe yer verilecektir.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Teknoloji Öngörü Çalışması, bilim ve teknoloji konularıyla doğrudan ilgili bulunan, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, meslek oda ve birlikleri, özel sektörün şemsiye kuruluşları, sektörel düzeydeki dernek ve vakıfları ile üniversiteler ve finansman destek kuruluşlarının temsil edildikleri 65 kişilik bir Üst Kurul tarafından yönlendirilmiş; ▪ TÜBİTAK, DPT, Savunma Sanayii Müsteşarlığı ve

³⁷Başbakan R. T. Erdoğan'ın 12 Haziran 2011 Seçimleri sırasında, partisinin 2023 yılını hedef olarak vaat ettiği Türkiye'yi anlatmak için ve daha çok da siyasî propaganda malzemesi olarak kullandığı "Vizyon 2023"le burada sözü edilen Teknoloji Öngörü Çalışması'nın ve ona dayanarak hazırlanan **Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi**'nin kısa adı olan 'Vizyon 2023'ün hiçbir ilintisi yoktur. Bu Öngörü Çalışması'na 2002 Ocak ayında başlanmıştır ve o tarihten bu yana hep bu adla anılmaktadır. Ama, Başbakan kendi partisinin 2023 yılıyla ilgili görüşlerini anlatırken aynı adı kullanmakta hiçbir sakınca görmemiştir.

	<p>TTGV'nin üst düzeyde temsil edildikleri bir Yürütme Kurulu'nca yönetilmiş; ve</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ TÜBİTAK dışından danışmanların da katıldıkları bir Proje Ekibi tarafından yürütülmüştür. <p>Teknoloji Öngörü Çalışması'nın temelini Panel Çalışmaları³⁸ oluşturmuştur. Çalışmaları yapan 12 panele³⁹ kamu, özel kesim ve üniversitelerden, konularında uzman, yaklaşık 250 üye katılmıştır. 2002 Temmuz'unda faaliyete geçen paneller, bir yılı aşkın bir süre içinde, toplam 192 'panel toplantısı' yapmışlar ve buna ek olarak, panel dışından uzmanların da katıldıkları, seminerler dâhil, 36 'genişletilmiş panel toplantısı' düzenlemişlerdir.</p> <p>Teknoloji Öngörü Çalışması, ayrıca, geniş katılımlı bir uzman sorgulamasına da (iki aşamalı Delfi sorgulaması) tâbi tutulmuş; panellerin öngörülerini bu uzmanların süzgecinden geçirilmiştir. Posta ve e-posta yoluyla 7000 uzmana ulaşılarak yürütülen bu Delfi sorgulamasında, dünya standartlarında bir geri dönüş sağlanarak 2400 uzmandan (%34) yanıt alınmıştır.</p> <p>Bu sorgulamanın sonuçları da dikkate alınarak hazırlanan Nihaî Panel Raporları'nın 24 Temmuz 2003 tarihinde TÜBİTAK Başkanlığı'na sunulmasından ve Proje Ekibi'nce yürütülen birleştirici çalışmalardan sonra kurulan ve 2004 Mayıs'ında çalışmaya başlayan Stratejik Teknoloji Grupları⁴⁰ (kurulan grup sayısı sekiz; bu grupların toplam üye sayısı 140 dolayındaydı), panellerin belirlediği teknolojik öncelikleri baz alarak, ülkemiz için stratejik öneme sahip teknoloji alanlarını ve bu teknoloji alanları için öngörülen yetkinlik hedefleri ile bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak strateji ve politikaları belirlemişlerdir. Ayrıca, konunun önemi açısından 'Eğitim ve İnsan Kaynakları' ile ilgili 21 üyeden oluşan bir strateji grubu da konuyla ilgili stratejik öngörülerini hazırlamıştır.</p> <p>Sonuçta, yine TÜBİTAK dışından danışmanların da katıldıkları sekiz kişilik bir Strateji Grubu, yapılan bütün bu çalışmaların sonuçlarını değerlendirmiş ve 2023 yılına kadar, teknoloji</p>
--	---

³⁸Teknoloji öngörü çalışmalarında, temel çalışmayı, genellikle, ele alınan konunun uzmanlarından oluşan **paneller** yapar. 'Panel', belirli bir uzmanlık alanında geleceğe dönük öngörüler üretip bunlar üzerinde belirli bir görüş birliğine varıncaya dek sürdürülen '**grup çalışması**'ni anlatan bir terimdir. Her panel belli bir konunun uzmanlarından oluşur; ama, bu uzmanlar, üniversite, sanayi ve kamu kesimi gibi, farklı kesimlerden gelir.

³⁹**Paneller** (harf sırasına göre): Bilgi ve İletişim; Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma; Eğitim ve İnsan Kaynakları; Enerji ve Doğal Kaynaklar; İnşaat ve Altyapı; Kimya; Makine ve Malzeme; Sağlık ve İlaç; Savunma, Havacılık ve Uzay Sanayii; Tarım ve Gıda; Tekstil; Ulaştırma ve Turizm alanlarını konu almaktaydı.

⁴⁰**Stratejik Teknoloji Grupları** (harf sırasına göre): Bilgi ve İletişim; Biyoteknoloji ve Gen Teknolojileri; Enerji ve Çevre Teknolojileri; Nanoteknoloji; Malzeme Teknolojileri; Mekatronik; Tasarım; Üretim Süreç ve Sistemleri'ni konu almaktaydı.

	<p>alanında izlenecek stratejiye ilişkin öngörüsünü Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi başlığı altında, TÜBİTAK Başkanlığı'na sunmuştur.</p> <p>Vizyon 2023 Yürürlüğe Giriyor!</p> <p>Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi⁴¹, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) 10 Mart 2005 tarihinde yaptığı 11. toplantısında kabûl edilmiş ve bu kabûl kararı, BTYK'nın aldığı diğer kararlarla birlikte, Başbakanlığın 2005/9 sayılı Genelgesi'yle (RG, 12 Nisan 2005) yürürlüğe de konulmuştur.</p> <p>Söz konusu Strateji Belgesi, BTYK tarafından karara bağlanmıştır ama, içerdiği bütün öncelik, öngörü ve önerilerin, Kurul'un aynı toplantıda aldığı diğer kararlarla boşlukta bırakıldığı görülmüştür. Kısacası, Strateji Belgesi, BTYK tarafından kabûl edilmiş gibi gözükmektedir ama aynı toplantıda alınan diğer kararlarla da geçersiz hâle getirilmiştir.</p> <p>Dıştan bakan bir gözlemci için bu ilginç bir durumdur ve haklı olarak, bu durumdan ya karar tasarısını hazırlayan kurumun ya da BTYK'da yer alan karar vericilerin (Başbakan başkanlığında toplanan Kurul'da temsil edilen kurumların en üst düzeydeki [örneğin bakanlıklar bakan düzeyinde] yetkilileri), aslında 'Strateji Belgesi'nde öngörülenleri benimsemedikleri ama belgeyi kabûl etmiş gibi gözükme zorunda kaldıkları sonucunu çıkaracaktır.</p> <p>İzleyen BTYK toplantılarında, anılan Strateji Belgesi'nde öngörülenlerle ilgiliymiş gibi gözükken bütün kararların da, gerçekte o belgeyle ilintili olmadığını fark eden gözlemcimiz yine aynı sonuca varacaktır.</p> <p>Gerçekten de, TÜBİTAK'ın AKP tarafından iş başına getirilen yeni yönetimi, kendisinden önceki yönetim döneminde ama çok geniş bir katılımı hazırlanmış olan bu stratejiyi iş başına gelir gelmez reddetmenin kendileri için uygun olmayacağını düşünmüş olabilirler. Ama, gerçekte yarattıkları sonuç, o belgeyi bugün bulunduğu elektronik raftaki yerine kaldırmak olmuştur.</p> <p>Sonraki gelişmeler de belgenin fiilen rafa kalktığına kanıtlardır. Örneğin, 2006-2008 dönemini kapsamak üzere yürürlüğe konan, Orta Vâdeli Program'da⁴², söz konusu belgede 2023 yılı hedef alınarak ortaya konan strateji hiçbir</p>
--	--

⁴¹ Bu satırlar kaleme alınırken, önceliklerden farklı olarak, hâlâ kaldırıldıkları **elektronik rafta** durmakta olan **Strateji Belgesi** ve bu belgenin dayandığı **teknoloji öngörü çalışmasının** bütün belgelerine, www.tubitak.gov'dan ulaşılabilirdi (14.09.2015).

⁴² 2005/8873 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabûl edilen **Orta Vâdeli Program (2006-2008)** için **bkz. RG, 31 Mart 2005, Mükerrer sayı.**

	<p>biçimde dikkate alınmamıştır.</p> <p>Benzer biçimde, 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı⁴³ incelendiğinde de, anılan stratejinin, yine hiçbir biçimde dikkate alınmadığı görülmektedir.</p> <p>Yakın ve orta vâdeli program ya da planlarda dikkate bile alınmayan uzun vâdeli bir stratejinin zâten uygulanma şansı yoktu ve uygulanmamıştır da...</p> <p>Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Çalışması sonucunda ortaya konan Panel Raporları ve bu raporlara dayanan Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi, Türkiye için, bilim, teknoloji ve yenilik (inovasyon) alanıyla ilintili olarak öngörülen sosyoekonomik hedefler, öncelikler, izlenecek strateji ve politikalar açısından, elbette, mutlak doğruyu temsil etmiyordu.</p> <p>Belge, sonuç olarak bir öngörü çalışmasına dayanmaktaydı ve her öngörü çalışmasının eksik yanları, düzeltilmesi ve tamamlanması gereken yanları olabilirdi.</p> <p>Kaldı ki, teknoloji öngörü çalışmalarının konusu olan bilim ve teknoloji hızla değişen ve her seferinde, bir üst düzeyde yeniden üretilen bilgi kümeleridir. Dolayısıyla, yapılan öngörülerin hem bu değişime göre hem de değişen ülke ve dünya koşullarına göre sürekli gözden geçirilerek belli aralıklarla yenilenmeleri gerekirdi. Ama, yanlışları düzeltmenin, eksik yanları tamamlamanın ve değişen koşullara göre öngörülerini yenilemenin yolu, bu çalışmaları, kendi mantığı ve sistematiği içinde sürdürmektir.</p> <p>Yanlış bir anlamaya yol açmamak için hemen belirtilmelidir ki, öngörü çalışmalarının sürdürülmesi, önceki çalışmaya katılan kadroların hiç değiştirilmeden sürdürülmesi demek değildir. Öngörü çalışmaları, yine bu çalışmalara özgü yöntemlerin gereği, katılımcıları belli oranlarda yenilenerek sürdürülmektedir.</p> <p>Bir ülke, eğer, teknoloji öngörü çalışmaları yapmaya başlamışsa -ki, bu çalışmalar, hükümetlerin onayıyla ve giderleri kamu bütçesinden ödenerek yapılır ve Türkiye’de de böyle olmuştur- bu her şeyden önce, hükümetlerin bu çalışmaların sonuçlarını dikkate alacakları ve ortaya konan önerileri, elbette kendi siyasî hedefleri açısından da değerlendirerek, hayata geçirme yönünde çaba gösterecekleri; uygulama sonuçlarını izleyecekleri ve alınan sonuçlara göre, öngörü çalışmalarını yeniden gözden geçirecekleri / geçirecekleri anlamına gelir.</p> <p>Onun içindir ki, teknoloji öngörü çalışmalarının sürdürülmesi ve kendi yöntemsel kuralları içinde, sürekli olarak</p>
--	--

⁴³Dokuzuncu Kalkınma Planı için bkz. RG, 01 Temmuz 2006, Mükerrer Sayı.

		<p>yenilenmeleri eşyanın tabiatı gereğidir.</p> <p>Görülen odur ki, Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Çalışması'nı sürdürmek; hatâli öngörülerini varsa bunları düzeltmek; eksiklerini tamamlamak gibi bir niyet hiçbir biçimde söz konusu olmamıştır.</p> <p>Böyle bir niyetin olmamasının en güçlü kanıtı, bu genişlikteki bir teknoloji öngörü çalışmasını Türkiye'de ilk kez yürüten ve bu pratik içinde araştırarak-yaparak öğrenen, AB ülkelerinin benzer çalışmalar yapan uzmanlarıyla deneyimlerini paylaşarak öğrendiklerini pekiştiren Proje Ekibi'nin, çalışmanın tamamlanmasının ardından dağıtılmış olmasıdır.</p> <p>Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları: 2003-2023 Strateji Belgesi(Versiyon 19 [2 Kasım 2004] ise, dayandığı Panel Raporları'yla birlikte, bu satırlar kaleme alınırken de hâlâ, TÜBİTAK web sitesindeki elektronik rafında durmaktaydı. Bu rafta dururken yerine getirdiği tek işlev de, herhâlde, TÜBİTAK yetkililerinin katıldıkları uluslararası toplantılarda ya da yabancı meslektaşlarıyla yaptıkları görüşmelerde Türkiye'nin gerçekte olmayan uzun vâdeli bir stratejisinin olduğunu söyleyebilmelerine yaradı.⁴⁴</p>
2002-2004	TÜBA'nın Bilim Öngörü Çalışmaları	<ul style="list-style-type: none"> – Temel Bilimler Öngörü Çalışması (Türkiye Bilimler Akademisi Raporları Sayı: 9, 2005.) – Moleküler Yaşam Bilimleri ve Teknolojileri Öngörü Çalışması: 2003-2023 (Türkiye Bilimler Akademisi Raporları Sayı: 11, 2005.) <p>[Yönetici Özeti]</p> <p>DPT'nin onayladığı bir proje kapsamında, bilim çevrelerinden geniş bir katılımı yapılan her iki öngörü çalışması da, ne yazık ki, sonuç raporları TÜBA yayını olarak basılı hâle getirilmekten öte, hiçbir yetkili kurum tarafından, kendi bütünsellikleri içinde ve uzun vâdeli bir bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmemiştir.</p>

⁴⁴Vizyon 2023 gerçekten uygulamaya konabilir miydi ya da diğerleri niçin uygulan[a]madı? Bu sorunun yanıtı için bkz. Göker, Aykut (2012), [Yaratıcılık ve Yenilikçiliğin Kültürel Kökenleri ve Bizim Toplumumuz: Çözümleme Denemesi](#), II. Sürüm:24 Haziran 2013, <http://www.inovasyon.org/pdf/AYK.Yar.Yen.II.Surum.pdf>, s.226-27.